

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра нової та новітньої історії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

д.х.н., проф. Холін Ю.В.

“ _____ ” _____ 2016 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**«Історія країн Азії і Африки
Нового часу (кінець XVI — початок XX ст.)»**

для студентів III курсу історичного факультету

спеціальність (напрямок) – 6.020302 історія
спеціалізації – нова та новітня історія, археологія, архівознавство, історіографія та
джерелознавство, історія стародавнього світу та середніх віків, історія України, історія
Східної Європи
факультет – історичний

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“ 20 ” вересня 2016 року, протокол № 9

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Тумаков О. І., кандидат історичних наук, доцент.

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від “ 31 ” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри д.і.н., проф. Станчев М. Г.

_____ Станчев М. Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від “ 9 ” вересня 2016 року № 1

Голова методичної комісії історичного факультету

_____ Тумаков О. І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія країн Азії і Африки Нового часу» складена відповідно освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму «історія», спеціальності «історія та археологія», спеціалізації «нова та новітня історія», «археологія», «архівознавство», «історіографія та джерелознавство», «історія стародавнього світу та середніх віків», «історія України», «історія Східної Європи».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні етапи та особливості історичного розвитку країн Азії і Африки наприкінці XVI – на початку XX ст., наслідки широких контактів між Сходом та Заходом протягом періоду, що вивчається.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Основною метою курсу є з'ясування системних змін, що пережила міжцивілізаційна дихотомія світового історичного процесу по лінії Схід – Захід в умовах колоніальної експансії європейських країн, що розпочалася з епохою Великих географічних відкриттів і «синхронізувала» історію Сходу і Заходу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни полягають у формуванні у студентів цілісного уявлення про особливості розвитку країн Азії і Африки у Новий час, їх місце і роль у всесвітньо-історичному процесі, взаємовідносини між Сходом та Заходом наприкінці XVI – на початку XX ст., руйнування традиційних східних структур під тиском колоніалізму, мотиви та спроби засвоєння європейського досвіду афро-азіатськими суспільствами тощо.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 144.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	4-й
Семестр	
6-й	8-й
Лекції	
64 год.	22 год.
Практичні, семінарські заняття	
–	–
Лабораторні заняття	
–	–
Самостійна робота	
80 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- придбати знання про основні тенденції та події у розвитку країн Азії і Африки на протязі XVII – початку XX ст., традиційні східні структури і взаємний вплив цивілізацій Сходу і Заходу, вплив колоніалізму на соціально-економічний і політичний розвиток залежних країн і народів, їх шлях до незалежності, досвід модернізації, місце і роль релігії у східному суспільстві, стан суспільно-політичної думки і найважливіші ідеологічні доктрини, що народилися в досліджуваному регіоні;
- оволодіти навичками роботи з історичними джерелами і сходознавчою науковою літературою, систематизації і компаративного аналізу історичного матеріалу;
- навчитися логічно мислити і викладати матеріал, застосовувати здобуті знання при аналізі сучасних політичних процесів на Сході, робити аргументовані висновки, користуватися довідковою літературою.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Країни Східної та Південно-Східної Азії (теми 1 – 11)

Тема 1. Вступ до курсу. Специфіка курсу, мета і завдання його вивчення. Проблема періодизації нової історії Азії і Африки. Формаційний і цивілізаційний підходи у сучасній орієнталістиці. Дискусія про «азіатський спосіб виробництва».

Політична карта Сходу на рубежі Нового часу. Демографічна ситуація. Соціально-економічний і політичний розвиток країн Азії і Африки наприкінці XVI – на початку XVII ст., особливості їх державного устрою.

Причини, що призвели до відставання країн Сходу від західних держав. Криза східної системи і початок колоніальної експансії європейців. Колоніалізм як всесвітньо-історичне явище. Типологія колоніальної експансії, роль Ост-Індських компаній. Форми і методи колоніальної експансії, її етапи. Колоніальна торгівля Європи зі Сходом. Системи колоніального управління. Колоніалізм і традиційні структури східного суспільства. Работоторгівля та її вплив на долю народів африканського континенту.

Колоніалізм як всесвітньо-історичне явище. Дискусія про місце і роль колоніалізму в історії країн Азії і Африки. Інші дискусійні питання в історії країн Сходу. Концептуальне вирішення проблем Сходу у сучасній орієнталістиці, концепції його розвитку (теорії «залежного розвитку», «дуальності», «багатоукладності», «суспільного синтезу»).

Тема 2. Китай наприкінці XVI – XVIII ст. Особливості історичного розвитку Китаю. Причини загострення кризи Мінської імперії. Зростання зовнішньої погрози. Нурхаци, Абахай і утворення маньчжурської держави. Селянська війна середини 1628-1646 рр. Завоювання Китаю маньчжурами і встановлення влади династії Цин.

Соціально-економічні і політичні наслідки маньчжурського завоювання. Внутрішня політика цинських володарів. Демографічне піднесення. «Землеробська революція». Економічна організація ремесла і торгівлі. Мануфактури. Міста. Релігійно-ідеологічна система традиційного Китаю. Конфуціанство, даосизм, буддизм. Таємні секти і товариства.

Контакти із Заходом. Християнство у Китаї, діяльність єзуїтів.

Завойовницькі походи маньчжурського уряду. Концепція «Серединної імперії». Відновлення «Рах Sinica». Монголія, Сіньцзян і Тибет у складі Цинської імперії. Припинення зовнішніх зв'язків та ізоляція Китаю. Російсько-китайські відносини у XVII–XVIII ст. Нерчинський договір 1689 р. Утворення і діяльність Російської Духовної Місії у Пекіні.

Тема 3. Китай наприкінці XVIII – середині XIX ст. Китайська «самоізоляція» і політика капіталістичних держав. Місії Макартнея і Амхерста. Вплив англійської опіумної торгівлі на загострення внутрішньополітичного становища в Китаї.

Перша «опіумна» війна 1840—1842 рр. Нанкінський договір (1842 р.) та інші нерівноправні договори Китаю із західними державами. Наслідки насильницького «відкриття» Китаю.

Селянська війна тайпінів. Вчення Хун Сюцюаня. Початок селянської війни і проголошення Тайпін тяньго. Періодизація тайпінського повстання. Внутрішня і зовнішня політика керівників повстання. Причини занепаду Тайпін тяньго. Втручання іноземних держав у внутрішні справи Китаю.

Друга «опіумна» війна 1856—1860 рр. та її наслідки. Тяньцзінський договір (1858 р.) та Пекінська конвенція (1860 р.). Місія М.П. Ігнат'єва і початок нового етапу у російсько-китайських відносинах.

Тема 4. Китай в 60–90-ті рр. XIX ст. Політична ситуація в країні після тайпінського повстання. Регіоналізація Китаю, формування місцевих угруповань. «Політика самопосилення». Особливості розвитку капіталізму в Китаї.

Китай та іноземні держави. Британська політика «інтернаціоналізації і спільних дій». «Справа Маргарі» і Чифуська конвенція 1876 р. Руйнування «Рах Sinica». Франко-китайська війна 1884—1885 рр. Японо-китайська війна 1894—1895 рр. та її наслідки. Розподіл Китаю на «сфери впливу».

Загострення суспільно-політичної ситуації наприкінці XIX ст. і розвиток китайського національного руху. Кан Ювей і реформаторський рух. «Сто днів реформ».

Зародження революційно-демократичного руху. Початок політичної діяльності Сунь Ясена.

Рух іхетуанів: ідеологія, соціальний склад, характер і етапи. Урядова політика щодо іхетуанів. Події в Пекіні влітку 1900 р. Інтервенція іноземних держав і «Заключний протокол» 1901 р. Дискусійні питання в історії руху іхетуанів.

Тема 5. Китай на початку XX ст. Революція 1911—1913 рр. Поглиблення суспільно-політичної кризи в Китаї на початку XX ст. та її компоненти. «Нова політика». Політична діяльність і ідеологія Сунь Ятсена, «три народні принципи». Утворення «Об'єднаної спілки» («Союзної ліги»).

Сінхайська революція. Проголошення республіки і формування тимчасового революційного уряду. Обрання Сунь Ятсена тимчасовим президентом. Іноземні держави і китайська революція. Зречення Цинської династії. Утворення партії гоміньдан. Встановлення диктатури Юань Шикая. «Друга революція». Політична ситуація у національних районах Китаю. Характер і підсумки революції 1911—1913 рр. Проблеми історіографії Сінхайської революції.

Політична ситуація у національних районах Китаю. Сінцзян у російсько-китайських відносинах кінця XIX — початку XX ст. Тибетська криза початку XX ст. Проголошення незалежності Монголії (1911 р.) і російсько-китайсько-монгольська угода 1915 р.

Китай у роки Першої світової війни. «21 вимога» Японії і піднесення антияпонського руху. Діяльність республіканської опозиції, утворення Китайської революційної партії (Чжунхуа Геміндан) та її програма. Боротьба проти реставрації монархії («третя революція»). Посилення сепаратизму. Дучжунат. Створення Военного уряду Південного Китаю. Особливості соціально-економічного розвитку Китаю у воєнні роки.

Тема 6. Японія наприкінці XVI–XVIII ст. Особливості історичного розвитку Японії. Міжусобні війни і встановлення сьогунату Токугава. Політична система сьогунату. Соціальна структура суспільства. Роніни. Внутрішня політика уряду.

Економіка Японії у XVII – XVIII ст. Аграрні відносини. Міста, ремесло і торгівля. Демографічна ситуація. Урбанізація.

Контакти з європейською цивілізацією. Проникнення християнства, діяльність місіонерів. Політика «самоізоляції» та її наслідки. Перші контакти між Японією і Росією. Виникнення проблеми «північних територій». Місії А. Лаксмана і М. Резанова.

Ідеологія токугавської Японії. Сінтоїзм і дзен-будизм. Кодекс бусідо.

Тема 7. Японія наприкінці XVIII – у 60-ті роки XIX ст. Криза токугавського режиму та спроби її подолання; «реформи років Темпо». Насильницьке «відкриття» Японії і політика іноземних держав. «Ансейські договори».

Російсько-японські відносини. Місія Є. Путятіна. Симодський акт 1855 р. Договір 1858 р. про торгівлю і мореплавство. Цусімський інцидент 1861 р.

Загострення політичної кризи, рух проти іноземців і сьогуну. Громадянська війна і ліквідація сьогунату. Реформи кінця 60-х — початку 70-х років XIX ст.

Історіографія «революції Мейдзі», дискусія відносно її характеру. Точка зору В. Молодякова (концепція «консервативної революції»).

Тема 8. Японія в 70-ті роки XIX – на початку XX ст. Політична ситуація в 70–80-ті роки. Доля самурайства і його ідеології. «Рух за свободу і народні права». Утворення перших політичних партій. Конституція 1889 р.

Характер і особливості капіталістичної модернізації Японії. Роль держави у розвитку промисловості. Практика «зразкових підприємств». Особливості соціально-економічного розвитку. Японські концерни.

Зовнішня політика. Японська дипломатія і проблема нерівноправних договорів. Загарбання островів Рюкю (1872 р.). Похід на Тайвань (1874 р.). Російсько-японські переговори 1872–1875 рр. і Петербурзький договір про обмін територіями. Агресія проти Кореї. Японо-китайська війна 1894–1895 рр.

Японія в міжнародних відносинах на Далекому Сході. Англо-японський договір 1902 р. Японо-російська війна 1904–1905 рр. та її наслідки. Анексія Кореї. Формування японської колоніальної імперії.

Внутрішня ситуація у країні. Утворення і діяльність буржуазних політичних партій. Сен Катаяма і соціалістичний рух в Японії. «Справа Котоку» («справа про скривдження трону»). Рух «Демократія Тайсьо».

Японія у роки Першої світової війни.

Тема 9. Корея наприкінці XVI – на початку XX ст. Місце Кореї у далекосхідній цивілізації і в «Рах Сінса». Особливості політичного та соціально-економічного розвитку. Релігійно-ідеологічна система. Рух Сірхакпха. Політика «самоізоляції».

Корея у XIX ст. Повстання 1811–1812 рр. Початок агресії капіталістичних держав у Кореї. Політика уряду Тевонгуна (1863–1873 рр.). Насильницьке «відкриття» країни Японією, Канхваський договір 1876 р.

Корея в останній третині XIX – на початку XX ст. Періодизація її політичної історії. Реформаторський рух 70–80-х років і боротьба прокитайської та прояпонської орієнтацій. Селянське повстання 1893–1894 рр. та його наслідки. Корея у планах Росії. Російсько-японська війна і встановлення японського протекторату в Кореї. Анексія Кореї Японією. Японський колоніальний режим.

Дискусійні питання в історії Кореї Нового часу.

Тема 10. Країни Південно-Східної Азії наприкінці XVI — середині XIX ст. Політична карта Південно-Східної Азії (ПСА) на початок Нового часу. Суспільний лад, економіка і культура країн і народів ПСА.

Португальська і голландська агресія проти Індонезії і початок колоніальних загарбань. Встановлення панування голландської Ост-Індської компанії. Голландська колоніальна система. Англо-голландське суперництво в Індонезії наприкінці XVIII — на початку XIX ст. і захоплення Індонезії Англією. Реформи Раффлза на Яві. Відновлення голландського панування. Система «примусових культур».

Іспанський колоніальний режим на Філіппінах у XVII ст. Масова християнізація. Зміна характеру колоніальної експлуатації Філіппін з середини XVIII ст. Економічне проникнення капіталістичних держав на Філіппіни в першій половині XIX ст. Зародження національного руху.

Держави Індокитайського півострову наприкінці XVI — середині XIX ст. М'янма (Бірма): соціально-економічний і політичний лад. Англо-бірманські війни. Загарбання Нижньої Бірми. Реформи короля Міндона. Англо-бірманські нерівноправні договори. Феодалні держави Нгуєнів і Чінів у В'єтнамі. Селянське повстання Тейшонів і об'єднання країни. Становлення імперії Нгуєнів, реформи Зя Лонга (Нгуєн Фук Аня). Політична боротьба у В'єтнамі в 20–50-ті роки XIX ст. Таїланд (Сіам), Лаос, Камбоджа у XVII — середині XIX ст.: політичний лад, соціально-економічний устрій, міжнародне становище.

Тема 11. Країни Південно-Східної Азії у другій половині XIX — на початку XX ст. Колоніальний розподіл Індокитайського півострову. Загарбання Францією В'єтнаму. Встановлення «протекторату» над Лаосом і Камбоджею. Утворення «Індокитайського союзу». Зародження національного руху.

Боротьба європейських держав за перетворення Сіаму у напівколонію. Встановлення британського панування у Бірмі і Малайє. Особливості розвитку Індонезії під владою голландських колонізаторів.

Особливості національного руху на Філіппінах. Хосе Рісаль. Утворення Катіпунану. Національно-визвольна революція 1896–1908 рр. Проголошення Філіппінської республіки. Малолосська конституція 1898 р.

Агресія США. Американський колоніальний режим (1899–1916 рр.): стан на мусульманському Півдні, політика «філіппінізації» та її наслідки, закон Джонса 1916 р.

Розділ 2. Країни Південної, Центральної та Східної Азії. Країни Африки (Теми 12 – 25)

Тема 12. Індія наприкінці XVI — XVIII ст. Індія на початок Нового часу. Імперія Великих Моголів: особливості розвитку, соціально-політичний устрій, аграрні відносини. Демографічна ситуація. Національні і релігійні відносини, кастовий лад. Внутрішні і зовнішні причини розпаду імперії Великих Моголів.

Утворення нових держав на Гіндустані, їх типологія. Початок колоніального проникнення європейських держав. Роль Ост-Індських компаній. Англо-французьке суперництво в Індії. Завоювання Бенгалії англійцями і подальше розширення їх володінь. Методи колоніальної експансії. Субсідарні договори. Трансформація британської Ост-Індської компанії в територіальну державу. Форми колоніальної експлуатації Індії в період первісного нагромадження.

Тема 13. Індія наприкінці XVIII — середині XIX ст. Англо-сікхські війни й анексія Пенджабу. Організація управління Індією. Британська адміністрація і місцеві князівства. Аграрна політика англійців. Колоніалізм і традиційні індійські структури.

Зародження національного руху. Рам Мохан Рай.

Антианглійське повстання 1857—1859 рр.: причини, початок, хід, основні центри боротьби. Соціальний склад повстанців, роль місцевої знаті та сипаїв. Характер повстання, його наслідки. Проблеми історіографії повстання 1857—1859 рр.

Британська політика в Індії після придушення повстання, реформи кінця 50-х — початку 60-х років.

Тема 14. Індія в 70-ті роки XIX ст. — на початку XX ст. Зміни в системі колоніальної експлуатації Індії в останній третині XIX ст. Особливості розвитку капіталізму. Формування національної спільності у різних народів Індії. Виникнення буржуазно-національного руху і утворення партії Індійський національний конгрес (ІНК). Зародження мусульманського общинного руху. Діяльність ІНК наприкінці XIX — на початку XX ст., виділення радикального крила. Бал Гангадхар Тілак і його політична програма.

Політика колоніальної адміністрації. Розпалення індо-мусульманської ворожнечі. Закон про розподіл Бенгалії і масові антиколоніальні виступи 1905—1908 рр. Особливості діяльності опозиції. «Сварадж» і «свадеші». Утворення Мусульманської ліги. Англійська політика в Індії у 1909—1913 рр. Реформи Морлі-Мінто.

Індія у роки Першої світової війни. Внутрішня ситуація у країні, політика англійської адміністрації. Радикалізація опозиційної боротьби. Антиколоніальні виступи. Рух гомруля (рух за самоврядування). Халіфатистський рух. Партія «Гхадр».

Тема 15. Афганістан в XVII — на початку XX ст. Особливості історичного розвитку Афганістану. Утворення Дурранійської держави. Завойовницькі походи Ахмад-шаха. Афганістан у британській політиці, місія Ельфінстона (1809 р.). Міжусобна боротьба афганської верхівки і розпад Дурранійської держави. Кабульське князівство. Проголошення Дост Мухаммеда еміром Афганістану (1826 р.) і його спроби об'єднати країну.

Англійська агресія. Боротьба народів Афганістану проти англійських загарбників, перша англо-афганська війна 1838—1842 рр. Англо-афганські договори 1855 р.

Афганістан у зовнішній політиці Росії. Місії І. Виткевича і М. Столєтова. Абдуррахман-хан. Реформи кінця 60—70-х років XIX ст. Друга англо-афганська війна 1878—1880 рр. Гандамакський договір і народне повстання у Кабулі. Англо-афганський договір 1893 р., «лінія Дюранда» і розкол країни. Повстання пуштунів проти англійців. «Місія Дена», Кабульський договір 1905 р. Англо-російська угода 1907 р. і Афганістан.

Зародження руху молододафганців. Афганістан у роки Першої світової війни.

Дискусійні питання в історії Афганістану Нового часу.

Тема 16. Іран наприкінці XVI — XVIII ст. Держава Сефевідів на початок Нового часу: особливості соціально-економічного і політичного розвитку. Аграрні відносини, роль кочового господарства. Міста і ремесло. Караванна торгівля. Державний устрій. Роль ісламу і духовенства. Причини занепаду держави Сефевідів.

Завоювання Ірану афганцями. Втручання турків. Перський похід Петра I. Боротьба іранського народу проти афганських і турецьких завойовників. Прихід до влади Надіра, його зовнішня політика.

Розпад держави Надір-шаха. Боротьба за владу і утвердження на іранському престолі династії Каджарів.

Тема 17. Іран наприкінці XVIII — середині XIX ст. Каджарський Іран наприкінці XVIII — на початку XIX ст.: влада і суспільство.

Міжнародне становище Ірану наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Боротьба між Англією і Францією за Іран. Перша і друга ірано-російські війни. Гюлістанський і

Туркманчайський договори. Загострення англо-російських суперечностей. Убивство О.С. Грибоєдова. Англо-іранський торговий договір 1841 р. Проникнення іноземного капіталу в Іран і його наслідки.

Зародження бабідського руху. Вчення Алі-Мохаммеда (Баба). Бабідські повстання. Наслідки поразки бабідського руху 1848—1852 рр. Бахаїзм.

Реформи мірзи Тагі-хана (Амір Незама).

Тема 18. Іран у другій половині XIX — на початку XX ст. Англо-іранська війна 1856—1857 рр. і Паризький мир. Реформаторська діяльність мірзи Хусейн-хана (1870—1880 рр.). Перетворення Ірану у напівколонію. Особливості розвитку капіталізму. Початок національного руху. Роль ісламу і шиїтського духовенства в суспільно-політичному житті. Англо-російські суперечності в Ірані. Боротьба за Перську затоку. Посилення позицій Германії в Ірані. Вплив революції 1905—1908 рр. в Росії на Іран.

Початок іранської революції 1905—1911 рр. та її періодизація. Утворення і діяльність меджліса, прийняття конституції. Позиція іноземних держав щодо іранської революції. Англо-російська угода 1907 р. Контрреволюційний переворот 1908 р. Тебризьке повстання 1908—1909 рр. Роль кочових племен у революції. Російські більшовики та іранська революція. Інтервенція Англії і Росії і поразка революції. Проблеми історіографії іранської революції 1905—1911 рр.

Іран у роки Першої світової війни. Причини посилення прогерманської орієнтації. Діяльність третього меджліса. Військова експедиція генерала Баратова. Окупація території Ірану воюючими державами. Національно-визвольний рух у роки війни. «Дженгелійці».

Тема 19. Османська імперія наприкінці XVI — XVIII ст. Османська імперія на початок Нового часу: територія, населення, політичний лад, аграрні і національні відносини, роль ісламу. Розклад військово-ленної системи, зростання приватновласницького землеволодіння. Чіфтіліки. Економічне становище міст.

Зовнішня політика. Загарбницькі війни Туреччини у Центральній і Східній Європі. Україна в планах турецьких султанів. Утворення «Священної ліги» і боротьба європейських держав проти турецької агресії. Карловицький (1699 р.) та Константинопольський (1700 р.) мирні договори.

Міжнародне становище Туреччини у XVIII ст. Посилення впливу Англії і Франції. Франко-турецький договір 1740 р. і розширення режиму капітуляцій. Відносини із Росією. Белградський мир 1739 р. Російсько-турецькі війни 1768—1774 і 1787—1791 рр. Виникнення «східного питання».

Тема 20. Османська імперія наприкінці XVIII — середині XIX ст. Внутрішньополітична криза в Османській імперії наприкінці XVIII ст., її причини і проявлення. Реформи Селіма III («нова система»), їхня суть та причини невдач. Байрактар-паша і «Рушукські друзі».

Активізація колоніальної політики західних держав і Османська імперія. Російсько-турецька війна 1806—1812 рр. Бухарестський мир.

Реформи Махмуда II. Посилення національно-визвольного руху пригноблених народів. Російсько-турецька війна 1828—1829 рр. «Єгипетське питання» і боротьба за вплив на Близькому Сході. Англо-турецька торгова конвенція 1838 р.

Танзімат. Відношення західних країн до турецьких реформ. Загострення «східного питання» в середині XIX ст. Східна (Кримська) війна 1853—1856 рр.

Тема 21. Туреччина в 70-ті роки XIX — на початку XX ст. Політична ситуація у 70-ті рр. XIX ст. Товариство «нових османів» і початок ліберально-конституційного руху. Східна криза 1875-1878 рр. Конституція 1876 р. Поразка «нових османів».

Міжнародні ускладнення для султанського уряду. Наслідки російсько-турецької війни 1877—1878 рр. Абдул-Хамід II і режим «зулюму». Економічне і політичне закабалення Туреччини західними державами. Управління оттоманського боргу. Перетворення Туреччини у напівколонію.

Зародження буржуазно-національного руху. Молодотурки та їхня програма. Османізм. Революція 1908 р. «Двовладдя». Контрреволюційний заколот 1909 р. Прихід до влади молодотурок, їхня політична практика. Характер і особливості молодотурецької революції.

Ускладнення міжнародного становища Туреччини, Тріполітанська і Балканські війни. Доктрина пантюркізму.

Участь Туреччини у Першій світовій війні. Політична ситуація в країні під час війни. Геноцид проти національних меншин. Вірменська трагедія 1915 р. Соціально-економічне становище Туреччини у воєнні роки. Поразки на фронтах і розвал турецької армії. Крах внутрішньої і зовнішньої політики молодотурок. Мудроське перемир'я 1918 р.

Тема 22. Арабські країни наприкінці XVI — середині XIX ст. Політична карта, особливості розвитку, політичний устрій арабських країн на початок Нового часу. Умови розвитку арабських країн у складі Османської імперії. Релігійна ситуація.

Особливості історичного розвитку Сирії, Лівану і Палестини. Втручання Англії і Франції у справи Лівану, «Органічний статут Лівану» 1861 р. Ваххабітський рух в Аравії. Ірак в XVII — середині XIX ст.

Єгипет у складі Османської імперії. Політична боротьба наприкінці XVII — на початку XVIII ст. і утворення мамлюкського емірату (бейлікату). Турецько-єгипетські відносини у другій половині XVIII ст. Єгипетський похід Наполеона та англо-французьке суперництво в Єгипті. Ам'єнський мирний договір 1802 р. Громадянська війна початку XIX ст. і прихід до влади Мухаммеда Алі.

Особливості розвитку Єгипту в першій половині XIX ст. Реформи Мухаммеда Алі. Зовнішня політика. Завоювання Аравії і Східного Судану. Боротьба за гегемонію в мусульманському світі. «Єгипетська криза» 1831—1833 рр. Втручання західних держав у «єгипетську кризу» 1838—1841 рр. та його наслідки.

Експансія англійських та французьких колонізаторів в Північній Африці. Захоплення Францією Алжиру і визвольна боротьба алжирського народу. Абд ель-Кадір та його держава. Політика колоніальної адміністрації, «цивільні» та «воєнні» території.

Туніс і Марокко у XVII — середині XIX ст. Реформи Ахмед-бея у Тунісі. Експансія західноєвропейських держав.

«Арабське відродження» і розвиток арабської культури. Іслам у суспільному житті арабських країн.

Тема 23. Арабські країни у другій половині XIX — на початку XX ст. Єгипет у другій половині XIX — на початку XX ст. Ліберальні реформи 1854—1879 рр. Будівництво Суецького каналу та перетворення Єгипту у напівколонію. Діяльність «європейського кабінету». Конституційний рух 1879—1881 рр. Повстання Орабі-паши. Утворення національного уряду. Англо-єгипетська війна 1882 р. Особливості режиму британського правління в Єгипті. Суспільно-політична думка наприкінці XIX — на початку XX ст. Діяльність Джамаль ад-Діна аль Афгані в Єгипті. Мустафа Каміль. Мухаммед Абдо і ідеї мусульманського модернізму. Утворення політичних партій. Єгипет під час Першої світової війни.

Повстання махдістів в Єгипетському Судані (1881—1885 рр.) і утворення незалежної махдістської держави. Загарбання Судану англійцями. Англо-єгипетська конвенція 1899 р. щодо Судану.

Хайраддін ат-Тунісі і ліберальні реформи у Тунісі. Перетворення Тунісу у напівколонію. Французька окупація 1881 р. Бардоський договір (1881 р.) і конвенція в Ла Марса (1883 р.). Встановлення французького протекторату.

Алжир під владою Франції наприкінці XIX — на початку XX ст. Колоніальна політика французів, «тубільний кодекс» 1881 р. Зародження ідеології алжирського націоналізму. Мусульманський традиціоналізм. Молодоалжирці (мусульфранки).

Перетворення Марокко в напівколонію західних держав. Англо-марокканський договір 1856 р. Реформи султана Хасана I. Мадридська (1880 р.) та Альхесирасська (1906 р.) конференції. Марокканські кризи 1905 і 1911 рр. Фесський договір 1912 р. і встановлення французького протекторату. Франко-іспанська угода 1912 р. про розподіл Марокко.

Тріполітанська війна 1911 р. і загарбання Лівії італійцями.

Палестина, Сирія і Ліван наприкінці XIX – на початку XX ст. Палестина у планах сіоністів, утворення і діяльність Всесвітньої Сіоністської Організації. Єврейська еміграція до Палестини.

Арабські країни в роки Першої світової війни.

Тема 24. Тропічна і Південна Африка наприкінці XVI — середині XIX ст. Державні утворення і суспільний лад народів Тропічної і Південної Африки. Вплив работорівлі і колоніальних війн на становище африканських держав і народів. Проникнення європейських мандрівників і місіонерів во внутрішні райони африканського континенту.

Перші колоніальні війни. Початок колоніального розподілу Африки. Утворення держави Ліберія.

Ефіопія (Абіссінія): особливості історичного розвитку. Християнство в Ефіопії.

Початок європейської колонізації Південної Африки. Голландська Ост-Індська компанія і заснування Капської колонії. Бури. Англійська експансія на Півдні Африки. «Великий трек» і заснування бурських республік. Антиколоніальна боротьба африканських народів.

Тема 25. Країни Тропічної і Південної Африки наприкінці XIX — на початку XX ст. Колоніальний розподіл Африки. Методи колоніальної експансії, «феномен» Бельгії. Берлінська конференція 1884—1885 рр.

Ефіопія: спроби зміцнення абсолютистської влади у другій половині XIX ст. Теодорос II і його реформи. Англо-ефіопська війна 1867—1868 рр. Міжнародне становище Ефіопії в останній третині XIX ст. Активізації європейських колонізаторів. Менелік II і відновлення централізованої ефіопської держави. Італійська експансія в Ефіопії, Уччальський договір 1889 р. «про дружбу і торгівлю». Італо-ефіопська війна 1894—1896 рр. та її наслідки. Росіяни в Ефіопії. Відношення з західними державами на початку XX ст. Англо-франко-італійська угода 1906 р. про поділ Ефіопії на «сфери впливу». Політична боротьба після смерті Менеліка II, переворот 1916 г.

Ситуація на Півдні Африки наприкінці XIX ст. Компанія «Де Бірс» і Британська південноафриканська компанія. Політика Сесіла Родса. Германська експансія на Півдні Африки. Англо-бурська війна 1899—1902 рр. та її наслідки. Антиколоніальна боротьба народів Південної Африки на початку XX ст. Утворення Південно-Африканського Союзу, його становлення як расистської держави. Діяльність неєвропейських політичних організацій на Півдні Африки.

Загальні проблеми Африки на рубежі XIX—XX ст. Зародження панафриканізму. Панафриканська конференція 1900 р. Африка у роки Першої світової війни.

3. Структура навчальної дисципліни

№	Найменування розділів і тем	Кількість годин					
		Усього	Усього ауд.	Лекц.	Сем.	Практ.	Сам. робота
1	2	3	4	5	6	7	8
	<i><u>Розділ 1. Країни Східної та Південно-Східної Азії</u></i>						
1.	Тема 1. Вступ до курсу.	10	6	6			4
2.	Тема 2. Китай у XVII— XVIII ст.	6	4	4			2
3.	Тема 3. Китай наприкінці XVIII – середині XIX ст.	6	4	4			2
4.	Тема 4. Китай в 60–90-ті рр. XIX ст.	6	4	4			2
5.	Тема 5. Китай на початку XX ст. Революція 1911–1913 рр.	4	2	2			2
6.	Тема 6. Японія у XVII–XVIII ст.	6	4	4			2
7.	Тема 7. Японія наприкінці XVIII – в 60-ті роки XIX ст.	4	2	2			2
8.	Тема 8. Японія в 70-ті роки XIX – на початку XX ст.	6	4	4			2
9.	Тема 9. Корея в XVII – на початку XX ст.	6	4	4			2
10.	Тема 10. Країни Південно-Східної Азії в XVII – середині XIX ст.	4					4
11.	Тема 11. Країни Південно-Східної Азії у другій половині XIX – на початку XX ст.	4	2	2			2
	<i><u>Розділ 2. Країни Південної, Центральної та Східної Азії. Країни Африки</u></i>						
12.	Тема 12. Індія у XVII – XVIII ст.	6	4	4			2
13.	Тема 13. Індія наприкінці XVIII – середині XIX ст.	4	2	2			2
14.	Тема 14. Індія в 70-ті роки XIX ст. – на початку XX ст.	4	2	2			2
15.	Тема 15. Афганістан в XVII – на початку XX ст.	4					4
16.	Тема 16. Іран у XVII – XVIII ст.	6	4	4			2
17.	Тема 17. Іран наприкінці XVIII – середині XIX ст.	4	2	2			2
18.	Тема 18. Іран у другій половині XIX – на початку XX ст.	4	2	2			2
19.	Тема 19. Османська імперія у XVII – XVIII ст.	4	2	2			2
20.	Тема 20. Османська імперія наприкінці XVIII – середині XIX ст.	6	4	4			2
21.	Тема 21. Туреччина в 70-ті роки XIX – на початку XX ст.	4	2	2			2
22.	Тема 22. Арабські країни у XVII – середині XIX ст.	4					4
23.	Тема 23. Арабські країни у другій половині XIX – на початку XX ст.	4	2	2			2
24.	Тема 24. Тропічна і Південна Африка у XVII – середині XIX ст.	4					4
25.	Тема 25. Країни Тропічної і						

	Південної Африки наприкінці XIX — на початку XX ст.	4	2	2		2
	<u>Розділ 3. Опрацювання додаткової літератури з курсу</u>					20
	Усього	144 (4 кредити)	64	64		80

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Не передбачено.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1.	Тема 10. Країни Південно-Східної Азії в XVII — середині XIX ст.	4	тестування, контрольна робота, екзамен
2.	Тема 15. Афганістан в XVII — на початку XX ст.	4	тестування, контрольна робота, екзамен
3.	Тема. 22. Арабські країни у XVII — середині XIX ст.	4	екзамен
4.	Тема 24. Тропічна і Південна Африка у XVII — середині XIX ст.	4	екзамен
5.	Робота з електронними тестами для самоконтролю, з мультимедійними ресурсами до тем 1-9, 12-14, 16-21, 23, 25.	44	система контролю дистанційного курсу, контрольна робота, екзамен
6.	Опрацювання додаткової літератури з курсу	20	індивідуальна співбесіда
Усього		80	

Примітки: Додаткову літературу, що вивчається, розміщено у електронному букрідері з курсу. Режим доступу:

<http://dist.karazin.ua/moodle/mod/page/view.php?id=23915> – основний букрідер;

<http://dist.karazin.ua/moodle/mod/page/view.php?id=23917> – додатковий букрідер.

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю

Письмова контрольна робота, дистанційне (електронне) тестування, індивідуальна співбесіда, письмовий екзамен.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль і самостійна робота									Екзамен	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3			
Т.1	Т.2-5	Т.6-8	Т.9-11	Т.12-14	Т.15-18	Т.19-21	Т. 22-25	Опрацювання додаткової літератури		
5	4	4	2	4	4	4	3	10	60	100

Примітки: 1-й і 2-й тематичні розділи закінчуються дистанційним (електронним) тестуванням (максимальна кількість балів за кожне – 5) та письмовими контрольними роботами – максимальна кількість балів за кожну – 10 [загальна оцінка за 1-й і другий розділи: $(10+5) \times 2 = 30$ балів]; 3-й розділ програми (самостійне вивчення додаткової літератури з курсу) оцінюється за підсумками індивідуальної співбесіди (максимальна кількість балів – 10).

Критерії оцінювання контрольних робіт:

10 балів – надано вичерпну відповідь на питання;

8-9 балів – надано в основному вірну відповідь на питання;

5-7 балів – надано частково вірну відповідь на питання;

0-4 бали – відсутність відповіді на питання, недостатня або невірна відповідь.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	ВІДМІННО	ЗАРАХОВАНО
70-89	ДОБРЕ	
50-69	ЗАДОВІЛЬНО	
1-49	НЕЗАДОВІЛЬНО	НЕ ЗАРАХОВАНО

9. Рекомендована література

Основна література

Бродський Р.М., Єнольський З.А. Нова історія країн Азії та Африки: Період домонополістичного капіталізму (1642–1870).— К.: Вища школа, 1979.

Бродський Р.М., Єнольський З.А. Нова історія країн Азії та Африки: 1870–1917: Навчальний посібник.— Львів: Вища школа, 1986.

Васильєв Л.С. История Востока: В 2 т.: Учебник по спец. «История».— М.: Высш. школа, 1998.

Губер А.А., Ким Г.Ф., Хейфец А.Н. Новая история стран Азии и Африки: Учебник.— М.: Наука, 1982.

1. История Востока: В 6 т.— Т. 3: Восток на рубеже средневековья и нового времени: XVI—XVIII вв.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1999; Т. 4: Восток в новое время (конец XVIII — начало XX в.).— Кн. 1.—М.: Изд. фирма «Вост. литература», 2004; Кн. 2.—М.: Изд. фирма «Вост. литература», 2005.

2. История стран Азии и Африки в новое время: В 2 ч.: Учебник.— М.: Изд-во МГУ, 1989 (Ч. 1), 1991 (Ч. 2).

Новая история стран Азии и Африки, XVI-XIX века: Учебник: В 3 ч. / Под ред. А.М. Родригеса.— М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004.

3. Политическая история государств Азии и Северной Африки, XX век: Учебное пособие для вузов: В 2-х т.— Т. 1.— М.: Магистр, 1996.

4. Розалиев Ю.Н. Новая и новейшая история стран Азии и Африки: [Учебное пособие для вузов по специальности «История»].— М.: Высш. школа, 1987.

Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII — друга половина XIX ст.).— Київ: Либідь, 2007.

Допоміжна література (за темами курсу)

Загальні питання (Тема 1)

Алаев Л.Б. Всеобщая история от Леонида Сергеевича [Васильева] // Восток.— 2009.— № 2. — С. 209-220.

Алаев Л.Б. Колониализм как всемирно-историческое явление и как объект исследования // Британская империя в XX веке: Сб. статей / Ред. А.М. Пегушев и др.— М.: ИВ РАН, 2010.— С. 9-23.

Алаев Л.Б. Формационные черты феодализма и Восток // Народы Азии и Африки.— 1987.— № 3.— С. 78-90.

Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV—XVIII вв.— В 3 т.— М.: Прогресс, 1986-1992.

Васильев Л.С. Восток и Запад в истории // Альтернативные пути к цивилизации.— М., 2000.

Васильев Л.С. История религий Востока: [Учебное пособие для вузов].— 3-е изд.— М.: Кн. дом «Университет», 1998.

Васильев Л.С. Цивилизации Востока: специфика, тенденции, перспективы // Цивилизации.— Вып. 3.— М.: Наука, 1995.

Васильев Л.С. Что такое «азиатский» способ производства? // Народы Азии и Африки.— 1988.— №3.

Еремеев Д. Почему Восток отстал от Запада // Азия и Африка сегодня.— 1989.— № 7, 9, 11.

Жуков Е.М., Барг М.А., Черняк Е.Б., Павлов В.И. Теоретические проблемы всемирно-исторического процесса.— М.: Наука, 1979.

Иванов Н.А. Восток: новые подходы к изучению истории // Восток.— 1993.— № 4.— С. 5-11.

Иванов Н.А. Упадок Востока и переход мировой гегемонии к странам Западной Европы // Восток.— 1994.— №4.

Илюшечкин В.П. О происхождении и эволюции понятия «феодализм» // Народы Азии и Африки.— 1987.— № 6.— С. 72-85.

Илюшечкин В.П. Проблемы формационной характеристики сословно-классовых обществ: (Научная разработка).— М.: Наука, 1986.

- Илюшечкин В.П. Теория стадийного развития общества: История и проблемы.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1996.
- Илюшечкин В.П. Эксплуатация и собственность в сословно-классовых обществах: (Опыт системно-структурного исследования).— М.: Наука, 1990.
- Индия и Китай: Две цивилизации — две модели развития: [«Круглый стол»] // Мировая экономика и международные отношения.— 1988.— № 4, 6, 8.
- Макаренко В.В. Географическая среда в формационном развитии Запада и Востока // Ориентация — поиск: Восток в теориях и гипотезах.— М., 1992.
- Новая история стран Азии и Африки: Исследование и преподавание: [Обсуждение в связи с третьим изданием учебника для вузов] // Народы Азии и Африки.— 1985.— № 1.— С.134—158.
- Нуреев Р.М. Экономический строй докапиталистических формаций: (Диалектика производительных сил и производственных отношений).— Душанбе: Дониш, 1989.
- Петров А.М. Великий шелковый путь: О самом простом, но малоизвестном.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1996.
- Петров А.М. Запад — Восток: Из истории идей и вещей: Очерки.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1995.
- Петров А.М. Новые задачи старинной науки и некоторые материалы к изучению экономической истории Востока // Народы Азии и Африки.— 1989.— № 2.— С. 66-79.
- Тойнби А. Дж. Постигание истории: Сборник: Пер. с англ.— М.: Прогресс; Культура, 1996.
- Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории: Сборник: Пер. с англ.— М.: Прогресс; Культура; Ювента, 1996.
- Черняк Е.Б. Цивилиография: Наука о цивилизации.— М.: Междунар. отношения, 1996.
- Эволюция восточных обществ: синтез традиционного и современного / Э.Н. Галич, А.В. Гордон, А.В. Журавский и др.; Отв. ред. Л.И. Рейснер, Н.А. Симония.— М.: Наука, 1984.

Китай (Темы 2–5)

- Белов Е.А. Краткая история Синьхайской революции. 1911-1913: Учеб. пособие.- М.: Изд. фирма «Вост. литература» РАН, 2001.
- Березный Л.А. О некоторых проблемах истории Синьхайской революции // Народы Азии и Африки.— 1971.— № 5.— С. 56-62.
- Бокщанин А.А., Непомнин О.Е., Степугина Т.В. История Китая: древность, средневековье, новое время. — М.: Вост. лит., 2010. — 590 с.
- Восстание ихэтуаней: Документы и материалы.— М.: Наука, 1968.
- Дацышен В.Г. Новая история Китая: Учебн. пособие.— Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2004.
- Дмитриев С.В., Кузьмин С.Л. Что такое Китай? Срединное государство в историческом мифе и реальной политике // Восток. - 2012. - № 3. - С. 5-19.
- Дубровская Д.В. Миссия иезуитов в Китае. Маттео Риччи и другие (1552–1775 гг.).— М.: «Крафт+», ИВ РАН, 2000.
- Ефимов Г.В. Буржуазная революция в Китае и Сунь Ятсен (1911–1913 гг.): Факты и проблемы.— М.: Наука, 1974.
- Златкин И.Я. История Джунгарского ханства, 1635–1758.— 2-е изд.— М.: Наука, 1983.
- Зотов О.В. Китай и Восточный Туркестан в XV—XVIII вв.: Межгосударственные отношения.— М.: Наука, 1991.
- Илюшечкин В.П. Крестьянская война тайпинов.— М.: Наука, 1967. История Китая / Л.С. Васильев, З.Г. Лапина, А.В. Меликсетов и др.— М.: Изд-во МГУ, 1998.
- История Китая / Под ред. А.В. Меликsetова.— 2-е изд.— М.: Высш. школа, 2002.

- История Китая с древнейших времён до наших дней: Учебное пособие / Отв. ред. Л.В. Симоновская и М.Ф. Юрьев.— М.: Наука, 1974.
- Калюжная Н.М. Восстание ихэтуаней (1898—1901).— М.: Наука, 1978.
- Кара-Мурза Г.С. Тайпины. Великая крестьянская война и тайпинское государство в Китае. 1850—1864.— Изд. 3-е.— М.: Учпедгиз, 1957.
- Костяева А.С. Народные движения в Китае в 1901—1911 гг.— М.: Наука, 1970.
- Костяева А.С. Тайные общества Китая в первой четверти XX века.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1995.
- Краткая история уйгуров / Исхаков Г.М., Литвинский Б.А., Шеркова Т.А. и др.— Алма-Ата: Гылым, 1991.
- Кузнецов В.С. Императрица Цы Си // Вопросы истории.— 2003.— № 12.— С.62-85.
- Кузнецов В.С. Синьхайская революция в Китае // Вопросы истории.— 2004.— № 10.
- Кулешов Н.С. Россия и тибетский кризис начала XX века // Вопросы истории.— 1990.— № 11.— С. 152-160.
- Лайнгер С.Р. Из истории китайского эмиграционного движения: середина XIX — начало XX в.— М.: Наука, 1992.
- Ларин В.Л. Юго-Западный Китай во второй половине XVII — 70-х годах XIX в.: Проблемы региональной истории.— М.: Наука; ИФ «Вост. литература», 1994.
- Непомнин О.Е. История Китая. Эпоха Цин. XVII — начало XX века. — М.: Изд. фирма «Вост. литература» РАН, 2005.
- Непомнин О.Е. Социально-экономическая история Китая, 1894-1914.— М.: Наука, 1980.
- Никифоров В.Н. Очерк истории Китая: II тысячелетие до н.э. — начало XX столетия.— М.: ИВ РАН, 2002.
- Новая история Китая / Отв. ред. С.Л. Тихвинский.— М.: Наука, 1972.
- Семанов В.И. Из жизни императрицы Цыси (1835—1908).— 2-е изд.— М.: Наука, 1979.
- Сидихменов В.Я. Маньчжурские правители Китая.— М.: Наука, 1985.
- Симоновская Л.В. Антифеодальная борьба китайских крестьян в XVII в.— М.: Наука, 1966.
- Синьхайская революция 1911—1913 гг.: Сб. документов и материалов.— М.: Наука, 1968.
- Сладковский М.И. Китай и Англия.— М.: Наука, 1980.
- Стабурова Е.Ю. Политические партии и союзы в Китае в период Синьхайской революции.— М.: Наука, 1992.
- Тайные общества в старом Китае: Сб. статей / Отв. ред. В.П. Илюшечкин — М.: Наука, 1970.
- Тайпинское восстание. 1850—1864 гг.: Сб. документов.— М.: Изд. вост. лит., 1960.
- Тихвинский С.Л. Движение за реформы в Китае в конце XIX в.— Изд. 2-е.— М.: Наука, 1980.
- Тихвинский С.Л. Китай и всемирная история.— М.: Наука, 1988.
- Тихвинский С.Л. Политика «самоусиления» правящих кругов Китая (1860—1895 гг.) // Вопросы истории.— 1969.— № 4.— С. 78-98.
- Тумаков А.И. Период маньчжурского правления в истории Китая (о некоторых новых подходах к проблеме // Методичний вісник історичного факультету ХНУ: Зб. наук.-методич. праць.— № 2.— Харків: Консум, 2003.— С. 64-73.
- Тумаков А.И. Китайское национальное движение на рубеже XIX-XX веков // Методичний вісник історичного факультету ХНУ: Зб. наук.— методич. праць.— № 4.— Харків, 2005.— С. 36-43.
- Тумаков А.И. Китай в 60–90 годы XIX века // Методичний вісник історичного факультету ХНУ: Зб. наук.—методич. праць.— № 9.— Харків, 2011.— С. 152-162.
- Фицджеральд С.П. Китай: Краткая история культуры / Пер. с англ.— СПб.: Евразия, 1998.
- Фицджеральд Ч.П. История Китая / Пер. с англ.— М.: ЗАО Центрополиграф, 2005.

Хуа Ган. История революционной войны тайпинов /Пер. с кит.— М.: Изд. иностр. лит., 1952.

Чудодеев Ю.В., Каткова З.Д. Китай — Япония: любовь или ненависть?: К проблеме эволюции социально-психологических и политических стереотипов взаимовосприятия (VII в. н.э. — 20-е годы XX в.).— М.: ИВ РАН, 1995.

Япония (Темы 6–8)

Агаев С.Л. «Мэйдзи исин»: революция или реформа? (Опыт историко-типологического анализа) // Народы Азии и Африки.— 1978.— № 2.

Агаев С.Л. «Революция сверху»: генезис и пути развития // Вопросы философии.— 1976.— № 11.

Верисоцкая Е.В. Идеология японского экспансионизма в Азии в конце XIX — начале XX вв.: [В 2 ч.].— М.: Наука, 1990.

Горегляд В.Н. Общественная мысль и религии в эпоху Эдо // Из истории общественной мысли Японии XVII—XIX вв.— М., 1990.— С. 12-27.

Дайдодзи Юдзан. Будосёсинсю; Цунэтомо Ямямото. Хагакурэ // Книга самурая.— СПб.: Евразия, 2000.— С. 14-220.

Данн Ч. Повседневная жизнь в старой Японии.— М.: Муравей, 1997.

Дацышен В.Г. Новая история Китая: Учебн. пособие.— Красноярск: Красноярск. гос. пед. ун-т, 2004.

Дил У. Япония. Средние века и начало Нового времени: Энциклопед. справочник. — М.: Вече, 2011. — 464 с.

Дискуссионные проблемы японской истории.— М.: Наука, 1991.

Елисеєфф В., Елисеєфф Д. Японская цивилизация. - Екатеринбург: У-Фактория, 2006. - 528 с.

Жуков Е.М. К вопросу об оценке «Революции Мэйдзи» // Вопросы истории.— 1968.— № 2.— С. 51-65.

Жуков А. Первые европейцы в Японии: [XVI—XVII вв. Исторический очерк] // Азия и Африка сегодня.— 1976.— № 6.— С. 45—47.

Ирумада Н. Новое толкование истории страны и регионализма в Японии // ЭКО.— 1998.— № 3.— С. 156-163.

Искендеров А.А. Тоётоми Хидэёси.— М.: Наука, 1984.

История Японии: Учебное пособие: В 2 т. / РАН, Институт востоковедения.— М.: ИВ, 1998.

Кин Д. Японцы открывают Европу. 1720—1830.— М.: Наука, 1972.

Конрад Н.И. Столетие японской революции // Народы Азии и Африки.— 1968.— № 4.— С. 59-65.

Кирквуд К. Ренессанс в Японии. Культурный обзор 17 столетия.— М.: Наука, 1988.

Кузнецов Ю.Д., Навлицкая Г.Б., Сырицын И.М. История Японии: Учебник.— М.: Высш. шк., 1988.

Ламерс Й. П. Японский тиран. Новый взгляд на полководца Ода Нобунага. - СПб.: Евразия, 2012.

Лещенко Н.Ф. Япония в эпоху Токугава.— 2-е изд.— М.: Крафт+, 2010.

Мазуров И.В. Япония на пути модернизации.— Хабаровск: Изд-во ДВГГУ, 2006.

Мак-Клейн Д.Л. От сёгуната Токугавы в XXI век.— М.: АСТ: Астрель, 2006.

1. Мещеряков А.Н. Император Мэйдзи и его Япония.— М.: Натилс: Рипол Классик, 2006.

Мещеряков А.Н. Основные параметры японской цивилизационной модели // История и современность (Волгоград).— 2006.— № 1.— С. 98-128.

Мещеряков А.Н. «Христианское столетие» в Японии: проблема культурного отторжения // Восток.— 1993.— № 5.— С. 46—52.

- Мещеряков А.Н. Японский император и русский царь: элементная база.— М.: Наталис: Рипол Классик, 2004.
- Михайлова Ю.Д. Общественно-политическая мысль Японии, 60—80-е годы XIX в.— М.: Наука, 1991.
- Молодяков В.Э. Консервативная революция в Японии: идеология и политика.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1999.
- Молодяков В.Э. «Мэйдзи исин» — консервативная революция // Проблемы Дальнего Востока.— 1993.— № 6.— С. 112-117.
- Молодяков В.Э. "Образ Японии" в Европе и России второй половины XIX — начала XX века.— М.: Ин-т востоковедения, 1996.
- Молодяков В.Э. «Реставрация», «революция» или...? (К вопросу о характере Мэйдзи исин в контексте всемирной истории) // Восток.- 2002.- № 3.- С. 53-62.
- Молодяков В.Э., Молодякова Э.В., Макарьянц С.Б. История Японии. XX век.— 2-е изд.— М.: ИВ РАН, Крафт+, 2009.
- Молодякова Э.В., Макарьянц С.Б. Опыт столетней модернизации Японии // Восток.— 1993.— № 2.— С. 99-109.
- Накамура Синтаро. Японцы и русские: Из истории контактов.— М.: Прогресс, 1983.
- Норман Г. Возникновение современного государства в Японии / Пер. с англ.— М.: Вост. лит., 1961.
- Норман Г. Становление капиталистической Японии. Экономические и политические проблемы периода Мэйдзи / Пер. с англ.— М.: Изд-во иностр. лит., 1952.
- Очерки новой истории Японии. 1640—1917.— М., 1958.
- Сигрейв, Ст. и П. Династия Ямато.— М.: АСТ: Люкс, 2005.
- Сила-Новицкая Т.Г. Культ императора в Японии: мифы, история, доктрины, политика.— М.: Наука, 1990.
- Спеваковский А.Б. Религия синто и войны.— Л.: Лениздат, 1987.
- Спеваковский А.Б. Самураи — военное сословие Японии.— М.: Наука, 1981.
- Таксами Ч.М., Косарев В.Д. Кто вы, айны?: Очерк истории и культуры.— М.: Мысль, 1990.
- Топоров В.Н. Россия и Япония на встречах путях // Народы Азии и Африки.— 1989.— № 5. С.— 47-61.
- Топёха П.П. Падение сёгуната // Учёные записки Ин-та востоковедения АН СССР.— 1959.— Т. 23.— С. 116-128.
- Тояма Сигэки. Мэйдзи исин.— М.: Изд. восточной литературы, 1959.
- Тумаков А.И. Япония в начале XX века (Материалы к курсу "Новая история стран Азии и Африки") // Методичний вісник історичного факультету ХНУ: Зб. наук.—методич. праць.— № 5.— Харків, 2006.— С. 144-154.
- Файнберг Э.Я. Начало экспансии европейских держав в Японии (1542—1640 гг.) // Япония. Вопросы истории.— М.: Изд. восточной литературы, 1959.— С. 22-66.
- Фредерик Л. Повседневная жизнь Японии в эпоху Мэйдзи / Пер. с фр.— М.: Молодая гвардия, 2007.
- Филиппов А.В. «Стостатейные установления Токугава» 1616 г. и «Кодекс из ста статей» 1742 г.: Право, общество и идеология Японии первой половины эпохи Эдо [Пер. текстов и исслед.].— СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1998.
- Хани Горо. История японского народа.— М.: Изд. восточной литературы, 1957.
- Ханин З.Я. Социальные группы японских париев: (Очерк социальной истории XVII—XIX вв.).— М.: Наука, 1980.
- Харнский К. Япония в прошлом и настоящем.— Владивосток: Книжное дело, 1926.
- Черевко К.Е. Зарождение русско-японских отношений. XVII—XIX века.— М.: Наука, 1999.
- Щетинина Е.В. Эволюция японского экспансионизма во второй половине XIX в. // Проблемы Дальнего Востока.— 1984.— № 4.— С. 128-139.

Корея (Тема 7)

- Василевская И.И. Колониальная политика Японии в Корее накануне аннексии. (1904—1910 гг.).— М.: Наука, 1975.
- Забровская Л.В. Политика Цинской империи в Корее, 1876—1910 гг.— М.: Наука, 1987.
- История Кореи: С древнейших времён до наших дней.— Т. 1.— М.: Наука, 1974.
- История Кореи (Новое прочтение) / Под ред. А.В. Торкунова.— М.: МГИМО; «РОСПЭН», 2003.
- Курбанов С.О. История Кореи: с древности до начала XXI в.— СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2009.
- Курбанов С.О. Курс лекций по истории Кореи: с древности до конца XX в.— СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2002.
- Ланьков А.Н. Политическая борьба в Корее XVI—XVIII вв.— СПб.: Центр «Петербург. востоковедение», 1995.
- Лекции по истории Кореи / Чжун Сук Бэ, Ю.В. Ванин и др.— М.: ТОО «Экслибрис-Пресс», 1997.
- Ли Ги Бек. История Кореи: Новая трактовка.— М., 2002.
- Ли Чен Вон. Очерки новой истории Кореи: Пер. с кор.— М.: Изд. иностр. лит., 1952.
- Пак Чон Хё. Русско-японская война 1904—1905 гг. и Корея.— М.: Изд. фирма «Вост. литература», 1997.
- Тягай Г.Д. Очерк истории Кореи во второй половине XIX в.— М.: Изд. вост. лит., 1960.
- Тягай Г.Д. Крестьянское восстание в Корее 1893—1895 гг.— М.: Изд. АН СССР, 1953.
- Тягай Г.Д. Формирование идеологии национально-освободительного движения в Корее.— М.: 1983.

Країни Південно-Східної Азії (Теми 10–11)

- Архипов В.Я. Экономическое развитие Индонезии в колониальный период. (Эпоха империализма) // Вопросы истории.— 1970.— № 6.— С. 63-72.
- Берзин Э.О. История Таиланда: (Краткий очерк).— М.: Наука, 1973.
- Васильев В.Ф. Очерки истории Бирмы: 1885—1947.— М.: Изд-во вост. лит., 1962.
- Дементьев Ю.П. Политика Франции в Индокитае и образование Индокитайского союза (1858—1907).— М.: Наука, 1975.
- Журавлёва Л.Н. Внешняя политика Бирмы и экспансия капиталистических держав в 60-х — первой половине 90-х годов XIX века.— Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1981.
- История Вьетнама / Пер. с вьет.— М.: Наука, 1983.
- История Вьетнама: [Учебник для вузов по направлению и спец. «История»: В 2 ч.] / Ин-т стран Азии и Африки при МГУ, Ин-т практ. востоковедения.— М.: Изд-во МГУ, 1995.
- История Вьетнама: Середина XIX — середина XX в. / Пер. с вьет.— М.: Наука, 1991.
- История Индонезии: Учебник / Бандиленко Г.Г. и др.— М.: Изд-во МГУ, 1992.
- История Кампучии: Краткий очерк.— М.: Наука, 1981.
- Козлова М.Г. Английское завоевание Бирмы.— М.: Наука, 1972.
- Крашенинникова Н.А. Система колониального управления в Нидерландской Индии (Индонезии) во второй половине XIX — первой половине XX века // Труды Ун-та дружбы народов им. Лумумбы.— 1971.— Т. 54: Серия «Право».— Вып. 2.— С. 32-46.
- Левонтова Ю.О. История Филиппин: Краткий очерк.— М.: Наука, 1979.
- Миго А. Кхмеры: История Камбоджи с древнейших времён / Пер. с франц.— М.: Наука, 1973.
- Мовчанюк П.М. Яванская народная война (1825—1830 гг.).— М.: Наука, 1969.
- Можейко И.В., Узянов А.Н. История Бирмы: (Краткий очерк).— М.: Наука, 1973.
- Новая история Вьетнама / С.А. Мхитрян и др.— М.: Наука, 1980.

Огнетов И.А. Славная страница борьбы Вьетнама за независимость: [О восстании Тэйшонов 1771—1802 гг.: Исторический очерк].— Вопросы истории.— 1976.— № 2.— С. 99-112.

Подберезский И.В. Католическая церковь на Филиппинах.— М.: Наука, 1988.

Подберезский И.В. Хосе Рисаль.— М.: Молодая гвардия, 1985.

Ребрикова Н.В. Очерки новой истории Таиланда. (1768—1917).— М.: Наука, 1966.

Сухарьков И.А. Филиппинский национальный герой Хосе Рисаль (1861-1896) // Вопросы истории.— 1970.— № 1. С. 205-209.

Сухарьков И.А. «Великий плебей» Филиппинской революции: [А. Бонифасио. 1863—1897] // Вопросы истории.— 1972.— № 6.— С. 200-204.

Тюрин В.А. История Малайзии: Краткий очерк.— М.: Наука, 1980.

Чешков М.А. Очерки истории феодального Вьетнама: (По материалам вьетнамских хроник XVIII—XIX вв.).— М.: Наука, 1966.

Юго-Восточная Азия в мировой истории / Под ред. С.Н. Ростовского и др.— М.: Наука, 1977.

Индия (Теми 12–14)

Антонова К.А. Английское завоевание Индии в XVIII веке.— М.: Изд. вост. лит., 1958.

Антонова К.А., Бонгард-Левин Г.М., Котовский Г.Г. История Индии: Краткий очерк.— М.: Мысль, 1973.

Ашрафян К.З. Общинное и частное землевладение в Могольской Индии: (По земельным документам XVI — середины XVIII в.) // Восток.— 1996.— № 2.— С. 21-34.

Бэшем А. Чудо, которым была Индия / Пер. с англ.— М.: Наука, 1977.

Брендон. П. Упадок и разрушение Британской империи 1781—1997.— М.: АСТ: АСТ Москва, 2010.

Ванина Е.Ю. Идеи и общество в Индии XVI—XVIII вв.— М.: Наука, ИФ «Вост. литература», 1993.

Ванина Е.Ю. Расцвет и падение империи Великих Моголов // ВИ. -1997. - № 12. - С. 20-33.

Ганьковский Ю.В., Гуревич Н.М. Очерки земельно-налогового обложения в колониальной Индии // Народы Азии и Африки.— 1978.— № 6.

Гольдберг Н.М. Очерки по истории Индии: Национально-освободительное движение в новое время.— М.: Наука, 1965.

Индуизм. Джайнизм. Сикхизм: Словарь / Алаев Л.Б. и др.— М.: Республика, 1996.

Капкан А.Б. Путешествие в историю: Французы в Индии.— 2-е изд.— М.: Наука, 1979.

Кочнев В.И. Государство сикхов и Англия.— М.: Наука, 1968.

Кудрявцев М.К. Кастовая система в Индии.— М.: Наука, 1992.

Марек Я. По следам султанов и раджей / Пер. с чеш.— М.: Наука, 1987.

Новая история Индии.— М.: Наука, 1981.

Неру Д. Открытие Индии. В 2-х кн. / Пер. с англ.— М.: Политиздат, 1989.

Осипов А.М. Великое восстание в Индии. 1857—1859 гг.— М.: Учпедгиз, 1957.

Паникар К. Очерк истории Индии: Пер. с англ.— М.: Соцэкгиз, 1961.

Рейснер И.М. Народные движения в Индии в XVII—XVIII вв.— М.: Изд. вост. лит., 1961.

Российские путешественники в Индии, XIX — начало XX в.: Документы и материалы.— М.: Наука, 1990.

Семёнова Н.И. История сикхского движения в Индии.— М.: Изд. вост. лит., 1963.

Скорородова Т.Г. Раммохан Рай, родоначальник Бенгальского Возрождения (опыт аналитической биографии). - СПб: Алетейя, 2008. - 372 с.

Суворова А.А. Ностальгия по Лакхнау.— М.: АО "Тадем"; АО "Тип. "Новости", 1995.

- Таммиита-Дегольта С. Индия. История страны / Пер. с англ.— М.: Эксмо; СПб.: Мидград, 2010.
- Фурсов К.А. Трансформация Ост-Индской компании: от купца к державе-купцу // Восток. — 2007. - № 1. - С. 56-71.
- Юрлова Т.Ф. Народное восстание 1857—1859 гг. в Индии и английское общественное мнение.— М.: Наука, 1991.
- Юрлов Ф.Н., Юрлова Е.С. История Индии. XX век.— М.: ИВ РАН, 2010.

Афганистан (Тема 15)

- Арунова М.Р., Ганковский И.В., Коргун В.Г., Ромодин В.А. История Афганистана.— М.: Мысль, 1982.
- Ганковский Ю.В. Империя Дуррани: Очерки административной и военной системы. - М.: Изд. вост. лит-ры, 1958. - 172 с.
- Губар, Мир Гулам Мухаммед. Афганистан на пути истории / Пер. с дари.— М.: Наука, 1987.
2. Зарипов Ш. Кочевники Афганистана (XIX—XX вв.).— Душанбе: Ирфон, 1991.
- Имомов Ш. 3. Общественная мысль Афганистана в первой трети XX в.— М.: Наука, 1986.
- Коргун В.Г. История Афганистана. XX век.— М.: ИВ РАН: Крафт+, 2004.
- Коргун В.Г. Миссия И. Виткевича: начало «Большой игры» // <http://afghandiaspora.ru/admin/FCSEditor/userfiles/file/mission.pdf>
3. Массон В.М., Ромодин В.А. История Афганистана.— Т. 2.— М., 1965.
4. Очильдиев Д.Я. Младоафганское движение (1900—1929).— Ташкент: Фан, 1985.
- Рейснер И.М. Развитие феодализма и образование государства у афганцев.— М.: Изд-во АН СССР, 1961.
- Рештиян С.К. Афганистан в XIX веке: Пер. с перс.— М.: Изд-во иностр. лит., 1958.
- Ромодин В.А. Афганистан во второй половине XIX — начале XX в.: Официальная история и историография.— М.: Наука, 1990.
- Ромодин В.А. Очерки по истории и истории культуры Афганистана, середина XIX — первая треть XX в.— М.: Наука, 1983.
- Россия и Афганистан / М.Р. Аргунова, Ю.В. Ганковский и др.— М.: Наука, 1989.
- Русские путешественники в Афганистане: [Сборник].— Душанбе: Дониш, 1988.
- Туманович Н.Н. Герат в XVI-XVIII веках.— М.: Наука, 1989.
- Халфин Н.А. Возмездие ожидает в Джагдалаке. Победные трубы Майванда (Историческое повествование).2-е изд.— М.: Наука, ГРВЛ, 1990.
- Халфин Н.А. Провал Британской агрессии в Афганистане (XIX — начало XX в.).— М.: Соцэкгиз, 1959.
- Хуршут Э. Воспоминания Хаким-хана о Дост Мухаммад-хане.— Ташкент: Фан, 1989.

Иран (Темы 16–18)

- Абдулаев З.З., Гасанов Н.А. Новая история Ирана: Учебное пособие.— Баку: Азерб. ун-т, 1982.
- Абдуллаев Ф. Из истории русско-иранских отношений и английской политики в Иране в начале XIX в.— Ташкент: Фан, 1971.
- Агаев С.Л. Иранская революция 1905-1911 гг.: (К типологии революционной эпохи «пробуждения Азии») // Народы Азии и Африки.— 1975.— № 4.— С. 55-68.
- Агахи А. Из истории общественной и философской мысли в Иране: (Вторая половина XVII — первая четверть XIX вв.).— Баку: Элм, 1971.
- Алиев С.М. История Ирана. XX век.— М.: ИВ РАН: Крафт+, 2004.

- Анаркулова Д.М. Социально-политическая борьба в Иране в середине XIX в.— М.: Наука, 1983.
- Арабаджян З.А. Иран: власть, реформы, революции (XIX—XX вв.).— М.: Наука, 1991.
- Арунова М.Р., Ашрафян К.З. Государство Надир-шаха Афшара: Очерки общественных отношений в Иране 30—40-х годов XVIII в.— М.: Изд. вост. лит., 1958.
- Базиленко И.В. Краткий очерк истории и идеологии бахаизма (XIX-XX вв.).— СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1998.
- Годс М.Р. Иран в XX веке: Политическая история: [Пер. с англ.].— М.: Наука: Изд. фирма «Вост. литература», 1994.
- Иванов М.С. Антифеодальные восстания в Иране в середине XIX в.— М.: Наука, 1982.
- Иванов М.С. Иранская революция 1905—1911 гг.— М.: Изд-во ИМО, 1957.
- Иванов М.С. Очерк истории Ирана.— М.: Госполитиздат, 1952.
- История Ирана / Отв. ред. М.С. Иванов.— М.: Изд-во МГУ, 1977.
- История Ирана с древнейших времён до конца XVIII века.— Л.: Изд. Ленинградского университета, 1958.
- Истягин, Л. Г. Германское проникновение в Иран и русско-германские противоречия накануне первой мировой войны.— М.: Наука, 1979.
5. Касаткин Д. Трагическая судьба поэта: [О русском после в Иране А.С. Грибоедове] // Азия и Африка сегодня.— 1995.— № 1.— С. 10-18.
6. Крутихин М. Из жизни каджарских шахов: [Иран. XVIII в.] // Азия и Африка сегодня.— 1984.— № 10.— С. 58-60.
7. Кузнецова Н.А. Иран в первой половине XIX в.— М.: Наука, 1983.
- Кулагина Л.М. Экспансия английского империализма в Иране в конце XIX — начале XX в.— М.: Наука, 1981.
- Курукин И.В. Персидский поход Петра Великого. Низовой корпус на берегах Каспия (1722-1735).— М.: Квадрига; Объединенная редакция МВД России, 2010.
- Новая история Ирана: Хрестоматия.— М.: Наука, 1988.
- Очерки новой истории Ирана (XIX — начало XX в.).— М.: Наука, 1978.
- Русско-иранская торговля, 30—50-е годы XIX века: Сб. документов / АН СССР, Ин-т востоковедения.— М.: Наука, 1984.
- Талипов Н.А. Значение бабизма и беаизма в идейной борьбе Ирана во 2-й половине XIX столетия // Сб. науч. тр. Ташкентского ун-та.— 1977.— № 508.— С. 146-158.
- Талипов Н.А. Общественная мысль в Иране в XIX — начале XX вв.— М.: Наука, 1988.
- Шарашенидзе З.М. Внутриполитическое положение и внешние сношения Ирана в начале XIX века.— Тбилиси : Мецниереба, 1984.

Османська імперія (Теми 19–21)

- Аграрный строй Османской империи XV—XVII вв.: Документы и материалы / Сост., пер. и коммент. А.С. Тверитиной.— М.: Изд. вост. лит., 1963.
- Алиев Г.З. Турция в период правления младотурок (1908—1918 гг.).— М.: Наука, 1972.
- Боджолян М.Т. Реформы 20—30 годов XIX в. в Османской империи.— Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1984.
- Витол А.В. Османская империя (начало XVIII в.).— М.: Наука, 1987.
- Внешнеэкономические связи Османской империи в новое время (конец XVIII — начало XX в.) / [С. М. Иванов, Н. Г. Киреев, М. С. Мейер, В. И. Шеремет; Отв. ред. Ю.А. Петросян]; АН СССР, Ин-т востоковедения.— М.: Наука, 1989.
- Гасратян М.А. и др. Очерки истории Турции.— М.: Наука, 1983.
- Гигинейшвили О.И. Очерки по истории Турции.— Тбилиси: Мецниереба, 1982.
- Грачев В.П. Балканские владения Османской империи на рубеже XVIII—XIX вв.: (Внутреннее положение, предпосылки национально-освободительных движений).— М.: Наука, 1990.

- Дулина Н.А. Османская империя в международных отношениях (30—40-е гг. XIX в.).— М.: Наука, 1980.
- Дулина Н.А. Танзимат и Мустафа Рашид-паша.— М.: Наука, 1984.
- Еремеев Д.Е., Мейер М.С. История Турции в средние века и новое время.— М.: Изд-во МГУ, 1992.
- Зайцев В.М. Про вступ Туреччини в першу світову війну // Український історичний журнал.— 1968.— № 9.— С. 83-87.
- Инджикян О.Г. Падение Османской империи: Соц.-экон. очерк.— Ереван: Айастан, 1984.
- Киласов Р.К. Буржуазные революции в Турции в первой четверти XX века: (Два этапа турецкого революционного движения).— Махачкала: Даг. кн. изд-во, 1990.
8. Кинросс Л. Расцвет и упадок Османской империи: Пер. с англ.— М.: Крон-Пресс, 1999.
9. Киракосян Д.С. Младотурки перед судом истории.— Ереван: Айастан, 1989.
- Клейман Г.А. Армия и реформы: Османский опыт модернизации.— М.: Наука, 1989.
- Мейер М.С. Османская империя в XVIII веке: Черты структурного кризиса.— М.: Наука, 1991.
- Миллер А.Ф. Мустафа паша Байрактар: Оттоманская империя в начале 19-го века.— М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1947.
- Миллер А.Ф. Турция: Актуальные проблемы новой и новейшей истории.— М.: Наука, 1983.
- Михнева Р. Россия и Османская империя в международных отношениях в середине XVIII века (1739—1756).— М.: Наука, 1985.
- Новичев А.Д. История Турции. — Л.: Изд-во Ленинградского ун-та: Т. 1: Эпоха феодализма (XI—XVIII вв.), 1963; Т.2: Новое время; Ч. 1: 1792—1839 гг., 1968; Т. 3: Новое время; Ч. 2: 1839—1853 гг., 1973; Т. 4: Новое время; Ч. 3: 1853—1875 гг., 1978.
- Орешкова С.Ф., Ульченко Н.Ю. Россия и Турция: (Проблемы формирования границ).— М.: ИВ, 1999.
- Османская империя в первой четверти XVII века: Сб. документов и материалов / Отв. ред. М.С. Мейер.— М.: Наука, 1984.
- Османская империя: государственная власть и социальная структура: [Сб ст.] АН СССР, Ин-т востоковедения; [Отв. ред. С.Ф. Орешкова].— М.: Наука, 1990.
- Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. / [Редкол.: Г. Г. Литаврин (отв. ред.) и др.] ; Рос. акад. наук, Ин-т славяноведения и балканистики.— М.: Памятники ист. мысли, 1998.
- Османская империя: проблемы внешней политики и отношений с Россией: Сб. ст. / РАН, Ин-т востоковедения; [Отв. ред. С.Ф. Орешкова].— М.: ИВ, 1996.
- Османская империя: Система государственного управления, социальные и этнорелигиозные проблемы: Сб. ст. / АН СССР, Ин-т востоковедения; отв. ред. С.Ф. Орешкова.— М.: Наука, 1986.
- Петросян И.Е., Петросян Ю.А. Османская империя: реформы и реформаторы (конец XVIII — начало XX в.).— М.: Наука: Изд. фирма «Вост. литература», 1993.
- Петросян Ю.А. Младотурецкое движение (вторая половина XIX — начало XX в.).— М.: Наука, 1971.
- Петросян Ю.А. «Новые османы» и борьба за конституцию 1876 г. в Турции.— М.: Изд. вост. лит., 1958.
- Петросян Ю.А. Османская империя: могущество и гибель.— М.: Наука, 1990.
- Сафрастьян Р.А. Доктрина османизма в политической жизни Османской империи (50—70 гг. XIX в.).— Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1985.
- Старченков Г. Турция: Двести лет вестернизации // Азия и Африка сегодня.— 2000.— № 6.— С. 25-30.
- Стоун Н. Краткая история Турции / Пер. с англ. — М.: АСТ, 2014. — 317 с.

- Тодорова М.Н. Англия, Россия и танзимат: (Вторая четверть XIX в.): [Пер. с болг.].— М.: Наука, 1983.
- Фадеева И.Е. Мидхат-паша. Жизнь и деятельность.— М.: Наука, 1977.
- Фадеева И.Л. Официальные доктрины в идеологии и политике Османской империи (османизм – панисламизм), XIX — начало XX века.— М.: Наука, 1985.
- Финкель К. История Османской империи: Видение Османа / Пер. с англ. - М.: АСТ, 2010. - 829 с.
- Хитцель Ф. Османская империя. - М.: Вече, 2006. - 384 с.
- Шеремет В.И. Османская империя и Западная Европа, вторая треть XIX в.— М. : Наука, 1986.
- Шпилькова В.И. Младотурецкая революция 1908—1909 гг.— М.: Наука, 1977.

Арабські країни (Теми 22–23)

10. Ацамба Ф.М., Кириллина С.А. Религия и власть: ислам в Османском Египте (XVIII — первая четверть XIX в.).— М.: Изд-во Московского ун-та, 1996.
11. Аяш А. Марокко: Итог одной колонизации / Пер. с франц.— М.: Изд-во иностр. лит., 1958.
12. Аяш Ж. Очерки марокканской истории / Пер. с франц.— М.: Прогресс, 1982.
13. аль-Джабарти Абд ар-Рахман. Удивительная история прошлого в жизнеописаниях и хронике событий.— Т. 3. Ч. 1: Египет в период экспедиции Бонапарта. (1798—1801).— М.: Изд. вост. лит., 1962; Т. 4: Египет под властью Мухаммада Али. (1806—1821).— М.: Изд. вост. лит., 1963.
14. Дьяков Н.Н. Марокко: История, культура, религия.— СПб: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1993.
- Дьяков Н.Н. Младоалжирцы и антиколониальная борьба в Алжире на рубеже XIX—XX вв.— М.: Наука, 1985.
- Жюльен Ш.-А. История Северной Африки: Тунис, Алжир, Марокко.— Т. 2.— М.: Изд-во иностр. лит.— 1963.
15. Зеленов Е.И. Египет: Средние века. Новое время.— СПб: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999.
16. История Алжира в новое время: (Середина XVI — начало XX в.).— М.: Наука, 1981.
- История Алжира в новое и новейшее время / Ланда Р.Г., Миронова Е.И., Симонов Е.Л. и др.— М.: Наука, 1992.
17. История Африки в XIX — начале XX в.— М.: Наука, 1984.
18. История Ливии в новое время: (Середина XVI — начало XX в.).— М.: Наука, 1981.
19. История Ливии в новое и новейшее время.— М.: Наука, 1992.
- История Судана в новое и новейшее время.— М.: Наука, 1992.
- Кошелев В.С. Египет: от Ораби-паши до Саада Заклула. 1879—1924.— М.: Наука, 1992.
- Ланда Р.Г. Борьба алжирского народа против европейской колонизации (1830—1918).— М.: Наука, 1976.
- Ланда Р.Г. История Алжира, XX век.— М.: ИВ, 1999.
- Луконин Ю.В., Подгорнова Н.П. История Мавритании в новое и новейшее время.— М.: Наука, 1991.
- Луцкий В.Б. Новая история арабских стран.— 2-е изд.— М.: Наука, 1966.
- Сергеев М.С. История Марокко. XX век.— М.: ИВ РАН, 2001.
- Смирнов С.Р. История Судана (1821—1956).— М.: Наука, 1968.
- Хмелева Н.Г. Государство Абд аль-Кадера Алжирского.— М.: Наука, 1973.

Тропічна і Південна Африка (Теми 24–25)

- Аблина С.А. У истоков колониализма на африканском континенте: Складывание системы голландского колониального господства на Юге Африки // Народы Азии и Африки.— 1979.— № 6.— С. 183-194.
20. Абрамова С.Ю. Африка: четыре столетия работорговли. 2-е изд.— М.: Наука. ГРВЛ, 1992.
21. Африка: Энциклопедич. справочник: В 2 т.— М.: Сов. энциклопедия, 1986 (Т. 1), 1987 (Т. 2).
- Бартницкий А., Мантель-Нечко И. История Эфиопии: [Пер. с польск.].— М.: Прогресс, 1976.
- Брендон. П. Упадок и разрушение Британской империи 1781—1997. — М.: АСТ: АСТ Москва, 2010.
- Булатович А.К. С войсками Менелика II: [Сборник] / Под ред. Кацнельсона.— М.: Наука, 1971.
- Бютгер Т. История Африки с древнейших времён: [Пер. с нем.].— М.: Наука, 1981.
- Горнунг М.Б., Липец Ю.Г., Олейников И.Н. История открытия и исследования Африки.— М.: Мысль, 1973.
- Давидсон А.Б. Матабле и машона в борьбе против английской колонизации. 1888—1997.— М.: Изд. вост. лит., 1958.
- Давидсон А.Б. Сесиль Родс и его время.— М.: Мысль, 1984.
- Дюбуа У. Африка: Очерк по истории африканского континента и его обитателей.— М. Изд-во иностр. лит., 1961.
22. Емельянов А.Л., Мыльцев П.А. Забытая история Великого острова: Мадагаскар в середине XIX — начале XX в.— М.: Наука, 1990.
23. Ерофеев Н.А. Английский колониализм и стереотип африканца в конце XIX века // Вопросы истории.— 1971.— № 11.— С. 211—214.
- Иванов Ю.М. К вопросу о формационной характеристике колониального строя Тропической Африки // Народы Азии и Африки.— 1985.— № 1.— С. 95-103.
- История Африки в XIX — начале XX в.— М.: Наука, 1984.
- История германского колониализма в Африке: [Пер. с нем.] / Г. Штеккер, Х. Дрекслер, П. Зебальд.— М.: Наука, 1983.
- История Замбии в новое и новейшее время / Ксенофонтова Н.А., Новиков С.С., Дёмкина Л.А. и др.— М.: Наука, 1990.
- История национально-освободительной борьбы народов Африки в новое время / Отв. ред. М.Ю. Френкель.— М.: Наука, 1976.
- История Судана в новое и новейшее время.— М.: Наука. ГРВЛ, 1992.
- История Тропической Африки: (С древнейших времен до 1800 г.): Пер. с фр. / Ю. Дешан, Ж. Соттер, Р. Мони и др.— М.: Наука, 1984.
- Киселев Г.С. Становление государства Хауса // Народы Азии и Африки.— 1978.— № 2.
- Корчакова Н.Б. Рождение африканской цивилизации: (Ифе Ойо, Бенин, Дагомея).— М.: Наука, 1986.
- Ксенофонтова Н.П. Народ Зимбабве: Очерки социально-экономической истории.— М.: Наука, 1974.
- Культуры Африки в мировом цивилизационном процессе / Исмагилова Р.Н., Мириманов В.Б., Котляр Е.С. и др.; Ин-т Африки РАН.— М.: ИФ «Вост. литература», 1996.
- Нахтигаль Г. Сахара и Судан: Результаты шестилетнего путешествия в Африке.— / Пер. с нем.— М.: ГЛВР изд-ва «Наука», 1987.
- Непомнящий Н. «Кому принадлежит земля гереро»: [Из истории колонизации Юго-Западной Африки] // Вокруг света.— 1979.— № 4.— С. 18-22.
- Никитин М.Д. Колониализм в Тропической Африке // Восток.— 1998.— № 1.— С. 65-79.

- Овчинников В.Е. История Танзании в новое и новейшее время.— М.: Наука, 1986.
- Ольдерогге Д.А. Западный Судан в XV—XIX вв.: Очерки по истории и истории культуры.— М.—Л.: Изд-во АН СССР, 1960.
- Пегушев А.М., Туполев Б.М. Восстание Маджи-Маджи. Становление и кризис германского колониального правления в Восточной Африке.— М.: Наука, 1991.
- Потехин И.И. Формирование национальных общностей южноафриканских банту.— М.: Изд-во АН СССР, 1955.
- Глущенко Е.А. Спаситель Бобс // Восток.— 2000.— № 2.— С. 78-90.
- Хазанов А.М. Экспансия Португалии в Африке и борьба африканских народов за независимость (XVI—XVIII вв.).— М.: Наука, 1976.
- Цыпкин Г.В. Эфиопия: от раздробленности к политической централизации (вторая половина XIX — начало XX в.).— М.: Наука, 1980.
- Щербаков Н.Г. Панафриканизм и Панафриканская конференция 1900 г. // Народы Азии и Африки.— 1983.— № 1.— С. 81-89.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

- <http://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=23915> – дистанційний курс «Історія країн Азії та Африки Нового часу (кінець XVI – початок XX ст.)»;
- <http://dist.karazin.ua/moodle/mod/page/view.php?id=23915> – основний букрідер;
- <http://dist.karazin.ua/moodle/mod/page/view.php?id=23917> – додатковий букрідер.